

Poznámky k návrhu zákona o trestním stíhání prezidenta republiky a členů vlády dle § 34., 67. a 79. ústavní listiny.

Návrh zákona k §§ 34., 67. a 79. o trestním stíhání prezidenta republiky a členů vlády byl vládou předložen senátu dne 2. VIII. 1921 v třetím zasedání I. voleb. období tisk 887.

O návrhu tom podal zprávu ústavně-právní výbor v 10. zasedání dne 1. XII. 1924, tisk 2016. Usnesení senátu stalo se dne 17. XII. 1924 (posl. sněmovna II. voleb. období 1. zasedání tisk 3.).

Úprava věci jest velmi nesnadná a tím se vysvětlují i průtahy v usnesení zákona. (Nebezpečí, že osnova se stane zákonem tím, že by byl dle § 43. úst. listiny souhlas poslanceké sněmovny mlčky předpokládán, bylo vyloučeno tím, že v poslední den lhůty bylo zasedání poslanceké sněmovny ukončeno, takže pro ni běží nová lhůta.)

Osnova vzbuzuje v úst. výboru posl. sněmovny mnohé pochybnosti, na něž zejména poukázal posl. Dr. Meissner v obsírném rozboru, v který jsem mohl laskavostí Dr. Meissnera nahlédnouti. Následující připomínky buďtež příspěvkem k úpravě.

A)

1. Dle § 67. úst. listiny prezident republiky trestně může býti stíhán jen pro velezrádu.

Státní občan, který jest v určitém období prezidentem, mohl spáchat činy trestné (soudní, policejní, disciplinární, finanční) jednak před svým zvolením, jednak za své funkce presidentské.

Pokud jest prezidentem, to jest za svého období presidentského, může býti stíhán jen pro velezrádu; nemůže tedy býti stíhán pro žádné jiné činy trestní za funkce presidentské spáchané, a nemůže býti stíhán ani pro činy trestní před přijetím volby za prezidenta spáchané kromě velezrády.

Pochybnost jest však, pokud může býti prezident stíhán, když přestane býti prezidentem. Podle osnova může býti stíhán pro všechny činy trestní, ať byly spáchany před tím, než se stal prezidentem, nebo za úřadu presidentského, pokud ovšem jejich trestnost nepominula.

Po mém soudu jest však správnějším výklad, že bývalý prezident může býti stíhán jen 1. pro činy trestní, spáchané před tím, než se stal prezidentem, 2. pro velezrádu za prezidentství spáchanou, nikoli pro ostatní činy trestné za prezidentství spáchané. Tento výklad se mi podává z těchto úvah:

Prezident jest jedním z primérních orgánů státu a jest nutno, aby činnost jeho presidentská byla zabezpečena aspoň stejně tak jako činnost členů Národního Shromáždění. Člen N. S. jest chráněn imunitou a dopustí-li se trestního činu, může býti stíhán jen se souhlasem příslušné sněmovny. Odepře-li sněmovna souhlas, jest stíhání navždy vyloučeno. § 24. úst. list. Poněvadž největší část deliktů jest oficiálních a ty stíhají se ihned, jakmile úřad o nich zví, jest v nejčastějších případech pravdivé, že sněmovna bývá žádána za vydání poslance brzy po spáchání činu. A tu si člen sněmovny může po vyšetření věci v imunitním výboru opatřiti beztrestnost na vždy tím, že sněmovna odmítne souhlas k stíhání. Prezident však takovéto dalekosáhlé ochrany imunitní nepožívá. On sice jako prezident po dobu svého prezidentství požívá výhody potud, že již ex lege může býti stíhán jen pro velezrádu, ale s druhé strany jest naproti členům N. S. v té nevýhodě, že ostatní jeho činy trestní nikdy nejsou posuzovány in judicio parium jako u členů N. S. a tedy spíše politicky. Kdežto u členů N. S. převážný počet těchto činů zanikne odepřením souhlasu ke stíhání (a odepření to se

uděluje velmi liberálně), prezident musí se vždy báti, že čin, pro který by jako poslanec jistě nebyl vydán, bude, až přestane býtí prezidentem, stíhán s celou vahou trestního zákona, po případě s celou prudkostí odpůrců. Není pochyby, že volnost presidentova touto obavou se značně oslabuje, zejména, byl-li by prezident osobou vyhraněnou. Není vyloučeno, že mnohé činy jeho, za jeho presidentství spáchané, budou, až přestane býtí prezidentem, stíhány spíše jen z ohledů stranických a není vyloučeno, že tu bude i používáno lichých obvinění a pod., proti kterým se bude presidentu, nemá-li po případě zájmy státní ohroziti, na př. tajemství úřední zraditi, těžko hájiti. Na př. president by mohl některému poslanci třebaš vynikajícímu projevití pro některá jednání, která se nesnášejí s úřadem poslaneckým, opovržlivé smýšlení. Je to urážka na cti a poslanec, až president odstoupí z úřadu, podá naň žalobu pro urážku na cti a president bude museti nyní dokazovati před soudem věci, jež jsou sice známy, ale které mnohdy ani z důvodů státních není radno veřejně projednávatí. Nebo president by si přivezl nějakou věc z ciziny na památku a nevyclil by jí a pod. Nálada k pomluvám jest bohužel v lidech vždy vyvinuta a možnost využití toho v boji politickém vždy možna.

V Německu jsme viděli v případě magdeburském jak daleko šla v jistých kruzích soudcovských nenávist proti soc. dem. presidentovi a vestigia terrent.

Myslím, že tendenci ústavy bylo, aby president věděl, že, pokud je prezidentem, jest nedotknutelný a že pro svoji činnost z doby presidentství, pokud nehrožuje veležradu státu, nebude brán nikdy později trestně v zodpovědnost. Jest to jistě veliké privilegium, ale jest to lepší, nežli to, aby president stále se musil obávati, že po uplynutí období bude moci býtí chikanován.

Nad to nelze opomenouti, že situace náměstka presidenta jest naproti presidentovi mnohem výhodnější. Náměstek zůstává členem sněmovny § 63. (ovšem nesmí mandát vykonávati). Pokud jest náměstkem, může býtí stíhán jen pro veležradu. Jakmile přestane býtí náměstkem (tím, že překážka dle § 61. pominula), může býtí stíhán pro všechny činy trestné, ale vždy jen se souhlasem příslušné sněmovny, v níž zajisté nebude proti němu uplatňována přísnější praxe, nežli proti jeho kolegům poslancům, takže trestní stíhání v praxi bude zpravidla nepraktické (odepřením souhlasu). Bylo by anomálií, aby náměstek presidentův proti stíhání byl chráněn vydatněji nežli president sám.

2. Ústava mluví jen o trestním stíhání (soudním i správním), ne o disciplinárním. Vzhledem k § 24., který rozlišuje trestní a disciplinární stíhání, bylo by lze ovšem souditi, že disciplinární stíhání není v § 67. vyloučeno, ale jistě nutno uznati argumentaci a maiori ad minus, že v trestním stíhání jest obsaženo i stíhání disciplinární.

3. President může býtí stíhán pro veležradu spáchanou za funkce presidentského a ztráta způsobilosti úřadu toho, později znovu nabytí, před senátem a není po mém soudu přípustno, aby byl pro veležradu spáchanou za presidentství stíhán, když presidentem býtí přestal, řádnými soudy. Privilegium fori jest tu spojeno s činem trestním za funkčního období spáchaným a ne jen s kvalifikací pachatele jako presidenta. Tímto výkladem se zjednodušuje otázka, jak má býtí věc upravena, když president se v řízení vzdá svého úřadu.

4. Trest na veležradu před senátem stíhanou jest jen ztráta úřadu presidentského a ztráta způsobilosti úřadu toho, později jenom nabytí, nikdy tedy jiné tresty na veležradu stanovené. Zda ztráta úřadu a způsobilosti jest jediný trest či dva různé tresty, takže stačí po případě uložiti jen jeden trest, a zda ztráta způsobilosti jest trvalá či může býtí časově omezena, ústava neříká, ale myslím, že jest to jeden trest a to trest na vždycky. Jinak by se mohlo státi, že by president byl odsouzen ke ztrátě úřadu a mohl by býtí ihned volen znova.

5. Zánik trestnosti.

Jde o velezrádu, tedy trestný čin, dle zákona trestního a platí tu obyčejné předpisy trestního zákona o zániku trestnosti. Poněvadž senát jest trestním soudem, platí tu i předpis § 103. úst. listiny. Ústava nemá žádného ustanovení o tom, zda president může udělit sobě milost. Po mém soudě právě vzhledem k tomu, že ustava v § 103. se zmiňuje jen o členech vlády, není to vyloučeno. Na př. president než byl zvolen presidentem, byl trestně odsouzen pro přestupek zákona spolkového, byv zvolen presidentem může si nesporně trest prominouti. V případě velezrády padá v úvahu pouze abolice, to jest otázka, zda president sněmovnou poslaneckou obžalovaný smí naříditi, aby trestní řízení před senátem nebylo zahájeno nebo aby bylo zastaveno. (Prominutí trestu nemá místa proto, že president odsouzením v senátě pozbývá presidentského úřadu.) Přes úzké znění § 103. úst. listiny soudím, že president nemá práva aboličního vůči řízení v senátě, ježto by se tímto právem stala celá instituce obžaloby presidentovy illusorní. — Dle názoru opačného by byla remedura jen v tom, že akt milosti jest vždy aktem vládním, který potřebuje kontrasignace § 68. a že jde tu zároveň o věc politickou, která je vyhražena celé vládě. (81.) Jenom vláda by mohla navrhnouti, aby bylo trestní řízení zastaveno; kdyby tak učinil ministr spravedlnosti sám, rozhodně dopustil by se činu dle § 79.

B)

1. Dle § 79. úst. listiny jsou předseda a členové vlády, jestliže úmyslně nebo z hrubé nedbalosti v oboru své úřední působnosti porušili ústavní nebo jiné zákony, trestně zodpovědní.

Situace jest taková:

Osoby, jež jsou členy vlády

I. spáchaly činy trestní před dobou své ministerské činnosti; tu jsou za ně zodpovědní trestně dle všeobecných trestních předpisů; ale třeba lišiti

a) jsou-li členy některé sněmovny, jsou trestní dle § 24. úst. listiny, to jest jen se souhlasem příslušné sněmovny,

β) nejsou-li členy sněmovny (úřednická vláda), jsou trestní přímo;

II. spáchaly činy určité v době, co jsou ministry, tedy za své ministerské činnosti; tu nutno lišiti, 1. jestliže tím porušili ústavní nebo jiné zákony v oboru své úřední činnosti dolo malo nebo lata culpa, jsou vždy trestní dle § 79., nehledíc k tomu, zda tato porušení jsou trestná i dle trestních zákonů čili nic; 2. jestliže spáchali jiné činy (sem patří i případ, kdy čin dle § 79. tvoří zároveň podstatu jiného deliktu); tu jsou trestní dle všeobecných zákonů trestních, ale třeba lišiti stejně jako sub I., jsou-li členy Národního Shromáždění čili nic.

Činy dle § 79., totiž porušení ústavních neb jiných zákonů, provedené v oboru působnosti ministrovy, jest pro členy vlády samostatným deliktem. Jestliže by tato činnost byla zároveň obsahem jiného deliktu trestního nebo disciplinárního, ustava připouští, aby členové vlády byli pro tento delikt stíháni (ovšem jen, jsou-li členy Národního Shromáždění, se svolením příslušné sněmovny).

Osnova v § 2. rozšiřuje předpisy §§ 1. až 7. zákona o inkompatibilitě (ze dne 18. VI. 1924, čís. 144), jež platí dosud jen pro členy Národního Shromáždění, i na členy vlády a porušení těchto předpisů staví na roveň deliktům dle § 79. úst. listiny a trestá je dle § 3.

Po mém soudu ustanovení to systematicky do zákona nepatří a bylo by lépe vydati tu samostatný zákon, a to tím spíše, ježto leckteré činy v §§ 1. až 7. na členy vlády, jak Dr. Meissner ukázal, dobře nedopadají.

2. Ústava na činy dle § 76. neustanovuje žádného trestu (a contr. § 67.); proto nezdá se mi, že by mohl býti nějaký trest uložen, nýbrž výrok senátu, jest jen prostým konstatováním, že člen vlády porušil zákon. Osnova ukládá trest v § 3., ale nezdá se mi to býti přípustno, poněvadž ustava vyhražuje prováděcímu zákonu pouze řízení a ne trest. To bylo jistě úmyslné, poněvadž nejčastějším případem bude, že porušení zákonů jest zároveň i jiným činem trestním a tu nastoupí trest dle trestních zákonů.

Případy, že porušení zákona dle § 79. nespadá pod žádný jiný čin trestní, budou vzácné a půjde tu spíše o akademické rozhodnutí (na př. zákon nebyl včas publikován a p.).

3. Členové vlády mohou býti stíháni pro činy dle § 79. jen před senátem (a jest lhostejno, zda jsou ještě členy vlády, či již jimi býti přestali).

4. Zánik trestnosti.

I čin dle § 79. jest trestní čin a zaniká stejně jako jiné činy trestní; tedy i promlčením a tu třeba, poněvadž na delikt dle § 79. není ustanoven žádný trest, užití předpisů o promlčení, které platí pro delikty oficiální s nejkratší lhůtou promlčecí.

Co se týče práva milosti, jest výslovně v § 103. stanoveno, že president nesmí naříditi ani, aby trestní řízení před senátem nebylo zahajováno, ani aby bylo zastaveno. Prominutí trestu tu nepadá v úvahu, poněvadž na činy dle § 79. není trest stanoven.

Pokud by však skutková podstata dle § 79. byla jiným deliktem, není právo milosti presidentovo vyloučeno. (Dokonč.)

Dr. Bařinka a Dr. Jar. Horák:

Přehled občanských rozhodnutí N. S.

Nárok »nastrčeného« odpovedného redaktora na plat postráda súdnej pomoci jako contra bonos mores.

Vôči honoráru mesačných 300 Kč žalobník jako odpovedný redaktor dotyčne článkov uverejnených v časopise »A R...« žiadneho zásahu alebo cenzúry vykonávať nemohol a že sponrený bol každej odpovednosti hmotnej i podľa tlačového práva.

Ponevác však podľa bodu 5. § 24. zák. čl. XIV/1914 (tlačového zákona) spácha prečin, ktorý trestaný byť má — podľa bodu 2. § 25. cit. zák. čl. — väzením a peňažitou pokutou, ten, kto označuje za odpovedného redaktora takú osobu, ktorá sa s redigovaním časopisu skutočne nezabýva, nemôže byť o tom ani najmenej pochybnosti, že žalobník — prijatím titulu zodpovedného redaktora časopisu »A R...« bez zodpovednosti a bez ingerencie — vedome jednal proti zákonnému zákazu, zúčastnil sa konania, spadajúceho pod trestnú sankciu zákona — a ponevác nesmie byť poskytnutá súdna pomoc nároku, pochádzajúceho z právneho pomeru, uzavreného v odpore s predpismi, spadajúcimi pod trestnú sankciu zákona: marne napáda žalobník právne stanovisko odvolacieho súdu, podľa ktorého odporuje žalobný nárok, správnejšie dohoda, na ktorú je založený, dobrým mravom.

Rv III 56/25 z 20. I. 1926.

Podľa § 92. zm. z. zmenečný dlžník môže uplatniť i námietky obecnoprávne, prislúchajú-li mu bezprostredne voči žalobcovi samému.

Náhled odvolacího soudu, že žalovací námítka, že podepsali směnky jen jménem firmy S... nemohou proto vznésti, ježto jde o námítku obecnoprávní, není správným. Podle § 92. směn. zák. směnečný dlužník může uplatniť i námítky, nevyplývající ze směnečného práva, tedy obecnoprávně, přísluší-li mu tyto námítky bezprostředně vůči žalobci samému. Jelikož námítka dovolatele záleží v tom, že se vůči žalobci za zápůjčku, již žalobce poskytl firmě S... nezaručil, že vůle stran byla, že žalování podpisují směnky jménem firmy S... a nikoli svým jménem, že tedy žalobce jednal obmyslně žalovav dovolatele, jest zřejmo, že šlo o takovou obecnoprávní námítku, kterou dovolatel byl oprávněn, vůči žalobci uplatniť.

Rv III 874/23 ze 16. III. 925.